

KAZIMIERZ STOŁYHWO

3 marca 1880 roku w Brańkowie na Podolu
– 28 czerwca 1966 roku w Krakowie

Syn Jana Stanisława, chemika w cukrowni w Olszanie, i Marii z Smulskich. Pierwsze Gimnazjum Klasyczne w Żytomierzu ukończył w roku 1899, a następnie, najprawdopodobniej pod wpływem lekarza domowego Juliana Talko-Hryncewicz, który zainteresował go antropologią, rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. W Gabinetzie Zootomii i Embriologii, kierowanym przez Pawła Mitrofanowa, przygotował do druku pierwszą pracę *Skifskie czerepa iz kurganow w Nowosielkie* [Stołyhwo K., 1902].

Studia ukończył w 1903 roku, uzyskując stopień studenta rzeczywistego na podstawie pracy *Peruwianskije czerepa*. Konflikt przy zdawaniu egzaminu z języka rosyjskiego pozbawił go tytułu kandydata nauk przyrodniczych. Jako stypendysta Kasy im. Mianowskiego kontynuował studia antropologiczne w Berlinie, Monachium i Paryżu, gdzie w École d'Anthropologie pod kierunkiem Léonce Manouvriera studiował anatomie.

W pierwszej dekadzie XX wieku publikował liczne doniesienia wskazujące na zainteresowania, prócz nadrzędnego zainteresowania antropologią i anatomią [Stołyhwo K., 1904a, 1904b, 1906, 1909], również zoologią i etnologią. Przytoczmy dla przykładu kilka publikacji: *Pitheceantrophus erectus*, „Wszechświat”, 1904; *Rzadki przykład wielopalcowości*, „Wszechświat”, 1904; *Tatuowanie kobiet na wyspie Laughan*, „Przyroda”, 1904; *Zmyślność gąsienic i motyli*, „Przyroda”, 1904.

W 1905 roku przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa zorganizował pierwszą w Polsce Pracownię Antropologiczną. W 1908 roku odbył staż w Instytucie Antropologicznym w Budapeszcie, którym kierował Aurél Török. Zbierał materiały w Naturhistorisches Hofmuseum w Wiedniu. W 1910 roku został członkiem rzeczywistym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w którym już w roku 1909 zorganizował Komisję Antropologiczną. W roku 1911 przeniósł tam Pracownię Antropologiczną.

W 1910 roku reprezentował Towarzystwo na Międzynarodowym Kongresie Amerykanistów w Buenos Aires i przewodniczył sekcji antropologicznej. Zwiedzał i prowadził studia w muzeach Buenos Aires i La Platy, a w latach następnych w Europie – w muzeach Padwy, Bolonii i Florencji.

Od roku 1912 prowadził zajęcia dydaktyczne z anatomii na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego i na Kursach Miłkowskiego.

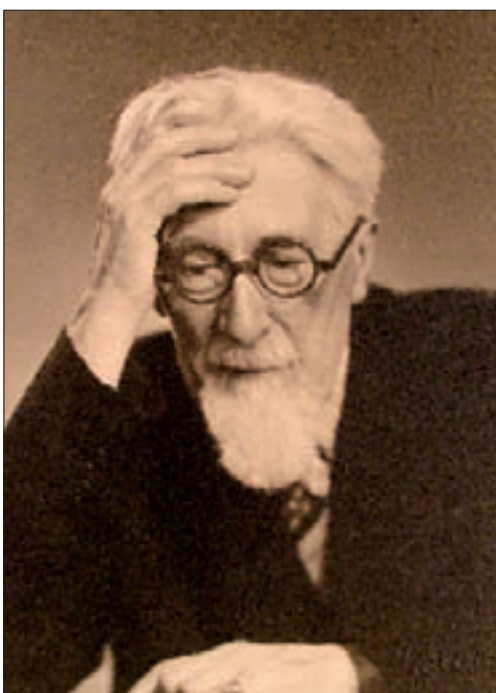
W 1913 roku z ramienia Elizabeth Thompson Science Fund prowadził badania groty w Łazach i grodziska w Sokolej Skale (Kielecczyzna). Od Aleša Hrdlički, dyrektora Oddziału Antropologicznego United States National Museum w Waszyngtonie, otrzymał fundusze na badania terenowe na Kijowszczyźnie, w powiatach: taraszczańskim, lipowieckim i humańskim. W tym samym roku prowadził badania przy ujściu Briusy do Jeniseju (eksploracja grot i schronisk skalnych), łącząc badania antropologiczne z archeologicznymi i etnograficznymi, a także prace na cmentarzysku protohistorycznym w Niewiadomej w Siedleckim. Badania kurhanów na Wołyniu przerwała w 1914 roku wojna.

O pozycji naukowej Kazimierza Stołyhwy świadczy jego członkostwo (członek korespondent) towarzystw antropologicznych w Paryżu (1907 r.) i Brukseli (1909 r.), Królewskiego Instytutu Antropologicznego Anglii i Irlandii w Londynie (1913 r.). Był także członkiem rzeczywistym towarzystw antropologicznych w Wiedniu (1907 r.) i Berlinie (1907 r.) oraz Towarzystwa Przedhistorycznego w Berlinie (1914 r.).

W czasie pierwszej wojny światowej pozostał w Warszawie. W 1916 roku objął stanowisko dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego UW. Przyczynił się do przekształcenia Towarzystwa Kursów Naukowych w Wolną Wszechnicę Polską (1918 r.).

Kariera Kazimierza Stołyhwy rozwijała się w szalonym tempie. W 1917 roku został członkiem zarządu i zastępcą sekretarza generalnego Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, w latach 1919–1924 był sekretarzem generalnym Towarzystwa, w 1919 roku wszedł w skład komitetu organizacyjnego Międzynarodowego Instytutu Antropologii w Paryżu, a od 1920 roku był jego członkiem rzeczywistym i członkiem Rady Zarządzającej. W 1920 roku odrzucił propozycję objęcia Katedry Antropologii na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie, natomiast przekształcił swoją Pracownię Antropologiczną w Instytut Nauk Antropologicznych z trzema zakładami: antropologii, etnologii i archeologii, a nadto muzeum antropologicznym oraz archeologicznym. Był przewodniczącym (1921 r.) Instytutu Nauk Biologicznych i kierownikiem Zakładu Antropologii.

W 1920 roku współorganizował Oddział Antropologii Militarnej, włączony następnie (od 1924 r.) do Instytutu Nauk Antropologicznych.

Prof. Kazimierz Stołyhwo

Brał udział w Międzynarodowym Kongresie Geografów i Etnologów w Marsylii (1922 r.), w II Zjeździe Międzynarodowego Instytutu Antropologii w Pradze (1924 r.). Uzyskał członkostwo Komisji Geograficznej PAU oraz Towarzystwa Miłośników Przyrody, Antropologii i Etnografii w Moskwie (1924 r.). W Kairze (1925 r.) uczestniczył w Międzynarodowym Zjeździe Geografów, przy okazji poznał zbiory muzealne Kairu i Cypru oraz przeprowadzał obserwacje antropologiczne w Syrii, na Rodos i na Cyprze. Rok 1926 przyniósł mu członkostwo Towarzystwa Antropologii Fizycznej w Monachium i uzyskanie stopnia doktora *rerum naturalium*. Doktorat nostryfikował na Wydziale Filozoficznym UJ. Uczestniczył w zjazdach w Paryżu (50-lecie École d'Anthropologie), Salzburgu, Monachium, w 1927 roku w Kilonii i Amsterdamie.

28 kwietnia 1927 roku habilitował się z zakresu antropologii na Wydziale Filozoficznym UJ, na podstawie pracy *Analiza typów antropologicznych* [Stołyhwo K., 1924].

W 1929 roku prowadził badania dziedziczności cech u kolonistów polskich w Paranie. Tym badaniom towarzyszył cykl wykładów wygłoszonych w Rio de Janeiro, Kurytybie i Saõ Paulo. W roku 1930 został powołany na członka korespondenta Portugalskiego Towarzystwa Antropologicznego w Porto. W 1930 roku uczestniczył w IV Zjeździe Międzynarodowego Instytutu Antropologii w Coimbrze w Portugalii, przewodnicząc sekcji dziedziczności i eugeniki.

Jak pisze w biogramach Stanisław Tadeusz Sroka: *W roku następnym uczestniczył w zjeździe monachijskiego Towarzystwa Antropologii Fizycznej we Wrocławiu i II Zjeździe Pomoroznawczym, zorganizowanym przez Instytut Bałtycki w Toruniu. Pełnił w latach akademickich 1931/1932 i 1932/1933 funkcję dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego Wolnej Wszechnicy Polskiej. W roku 1932 został członkiem Towarzystwa Anatomicznego Portugalsko-Hiszcpańsko-Amerykańskiego w Lizbonie i na specjalne zaproszenie rządu argentyńskiego wziął udział w Międzynarodowym Zjeździe Amerykanistów w La Plata (przewodniczył jego sekcji antropologicznej). Przeprowadził wtedy studia nad zagadnieniem starożytności człowieka w Argentynie (w Muzeach Narodowych w La Plata i Buenos Aires) oraz wygłosił cykl wykładów w Muzeum Narodowym w Buenos Aires i na uniwersytecie w La Plata. W drodze powrotnej odwiedził ponownie Brazylię: w Rio de Janeiro wygłosił kolejne wykłady w Academia Brasileira de Letras, potem zatrzymał się w Anglii, gdzie w Londynie przestudiował zbiory antropologiczne British Museum i Royal College of Surgeons. Po powrocie do kraju, w roku 1933, został powołany w skład komitetu do badań kryminalno-biologicznych przy Departamencie Karnym Ministerstwa Sprawiedliwości i wziął udział w zorganizowaniu badań antropologicznych nad więźniami. Tego roku został członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oraz członkiem korespondentem*

Instytutu Bałtyckiego w Toruniu; objął też funkcję prorektora Wolnej Wszechnicy Polskiej.

Po przejściu na emeryturę Talko-Hrynczewicza Kazimierz Stołyhwo 10 listopada 1933 roku otrzymał profesurę nadzwyczajną antropologii, a 14 grudnia tego roku objął kierownictwo Zakładu Antropologii na Wydziale Filozoficznym UJ. W tym czasie zapoczątkował terenowe badania antropologiczne na Górnym Śląsku i w roku 1934 został członkiem Komitetu Wydawnictw Śląskich PAU.

Kazimierz Stołyhwo był od roku 1935 członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Eugenicznego. Z ramienia tego Towarzystwa brał udział w Europejskim Zjeździe Eugenicznym w Amsterdamie w 1927 roku. O tym zjeździe Magdalena Gawin pisze: *Szczególną pozycję na zjeździe zajmował prof. Kazimierz Stołyhwo, reprezentujący Wolną Wszechnicę Polską, Uniwersytet Jagielloński i Międzynarodowy Instytut Antropologiczny. W dowód uznania zasług polskich uczonych do prezydium zjazdu eugenicznego powołano Ludwika Hirszwelda w charakterze przewodniczącego Sekcji Dziedziczności i Eugeniki oraz Kazimierza Stołyhwę jako przewodniczącego Sekcji Antropologii Morfolo-gicznej i Funkcjonalnej* [Gawin M., 2003, s. 76].

6 listopada 1939 roku Kazimierz Stołyhwo został aresztowany i, dzieląc los wielu uczonych, osadzony w Sachsenhausen. Wrócił po przebytych tyfusie i zapaleniu płuc 23 kwietnia 1940 roku. Pobyt w obozie opisał w mało znanej publikacji *W niewoli u N.S.D.A.P. Zestawienie biograficzne w okresie 1 września 1939 – 18 stycznia 1945* [Stołyhwo K., 1946].

Po wojnie, już 20 stycznia 1945 roku, objął kierownictwo Katedry i Zakładu Antropologii UJ. W 1946 roku otrzymał nominację na profesora zwyczajnego. Prowadził aktywną działalność badawczą (dokończenie badań na Górnym Śląsku) i naukową. Został członkiem korespondentem Towarzystwa Włoskiego Antropologii i Etnografii (1947 r.), reprezentował Polskę w Brukseli na III Kongresie Nauk Antropologicznych i Etnologicznych (1948 r.). W 1948 roku objął funkcję wiceprezesa Polskiego Towarzystwa Anatomicznego, został członkiem korespondentem Towarzystwa Antropologicznego Czecho-Słowackiego, uczestniczył w XXIX Międzynarodowym Kongresie Amerykanistów w Nowym Jorku. W 1951 roku został czynnym członkiem PAU.

30 września 1960 roku przeszedł na emeryturę. Zmarł w Krakowie 28 czerwca 1966 roku.

Wśród odznaczeń, jakimi został uhonorowany, są między innymi Krzyż Kawalerski (1925 r.) i Oficerski (1926 r.), Order Honorowy Republiki Francuskiej oraz Order Sztandaru Pracy (1956 r.).

Uczniami Kazimierza Stołyhwy byli profesorowie: Bronisław Jasicki, Paweł Sikora, Stanisław Panek, Bolesław Rosiński, Eugenia Stołyhwo.

Krzysztof Kaczanowski

